

Til deg som er interessert i lokalhistorie

Har du interesse for lokalhistorie og en datamaskin med et skriveprogram? Nå kan du få innsyn i et unikt knippe med lokalhistoriske fortellinger fra ditt eget område – og hjelpe til med å åpne dem opp for generasjonene som kommer etter oss.

Siden 1946 har Norsk etnologisk gransking (NEG) samlet fortellinger om hverdags- og høytidsliv. Vanlige folk fra hele Norge har gitt av sin tid og bidratt med opplysninger og opplevelser som svar på intervju og spørrelister. NEG's arkiv inneholder over 47 000 beretninger som gir rik kunnskap om tradisjoner som ellers ville gått i glemmeboken. Så verdifullt er materialet at UNESCO har anerkjent arkivet som unikt og uerstattelig.

Fra arkivskap til minner.no

Det siste året har NEG etablert et nytt innsamlingsverktøy: nettstedet minner.no. Her fortsetter vi innsamlingen av privatpersoners kunnskaper. Alle som vil kan bidra med egne beretninger og/eller lese innsendte bidrag. Minner.no er første steg i å åpne opp kunnskapskattene i NEG's arkiv og gjøre dem digitalt tilgjengelige for folk flest.

Gammelt og nytt på samme sted

Det eldre materialet til NEG befinner seg på papir i arkivskap. Mye er også scannet og arkivert som digitale bildefiler. For materiale som er over 60 år gammelt har sperretiden for personopplysningene utløpt. Det betyr at vi kan gjøre hovedmengden av disse fortellingene tilgjengelige for allmenheten – og tilbakeføre dem til lokalsamfunnene de ble samlet inn fra. De fleste av beretningene er skrevet for hånd. Enkelte er skrevet på skrivemaskin. Vi trenger hjelp til å skrive dem av – transkribere dem – slik at de blir enklere å lese og kan legges ut på minner.no i søkbar form. Vi jobber med å utvikle et digitalt verktøy som kan brukes til slik transkribering. I utviklingsarbeidet trenger vi erfaringer og tilbakemeldinger å ta med oss videre. Derfor inviterer vi nå til et pilotprosjekt. Dette er første steg mot en større tilbakeføringsdugnad som skal samle det nye og det eldre materialet på ett og samme sted, i minner.no.

Pilotprosjekt: Høgtidsmat ved familiefester

Når du blir med på dugnad og pilotprosjekt, får du lese og transkribere en spørrelistebesvarelse fra ditt eget lokalsamfunn. Dette er en sjelden mulighet til innsyn i lokalhistoriske primærkilder – som få har lest siden de ble arkivert! Samtidig bidrar du til å gjøre lokalhistorien allment tilgjengelig. Spørrelisten som er valgt ut til pilotprosjektet er «Høgtidsmat ved familiefester» fra 1953. Utover å ha tilgang til en datamaskin og et skriveprogram trenger du ingen spesielle forkunnskaper for å bidra i dugnaden.

Bli med!

Du blir med ved å svare på denne eposten. Skriv at du ønsker å bli med på dugnad og hvilket fylke og/eller område du ønsker å transkribere fra. Du får så tilsendt to filer i en epost; besvarelsen du skal lese, og et word-dokument til å skrive i. Du åpner begge. Så leser du besvarelsen og skriver av (transkriberer) det du leser. Avsnittet «Om transkribering» nedenfor forklarer hvordan du gjør dette. Når du er ferdig med transkriberingen lagrer du dokumentet og sender det som vedlegg i en epost til NEG.

Du kan transkribere så mange besvarelser du ønsker.

Noen begreper:

Transkribere: Å transkribere betyr å overføre. I denne dugnaden blir transkribering brukt om å overføre tekst skrevet for hånd eller på skrivemaskin til digital tekst som er skrevet på datamaskin. Transkriberingen gjør at teksten blir lesbar for flere, og søkbar digitalt.

Spørreliste, emneliste, temaliste: Spørsmålene som NEG sender ut

Meddeler, beretter, informant: De som besvarer spørsmålene

Berettelse, besvarelse, spørrelistebeviselse, fortelling: Svar på spørrelista

Kilde, primærkilde: Originalbesvarelsen er primærkilden.

Her er noen tips:

Håndskrift kan være krevende å lese men jo mer du leser, desto enklere blir det!

Det er god hjelp i å ha spørrelisten foran seg for å forstå besvarelsen.

Få en rask oversikt over beretningen. Da blir du kjent med den enkelte håndskriften. Der enkeltbokstaver eller ord virker vanskelige hjelper det å lese hele setningen – betydningen til enkeltbokstaver og ord kommer ofte frem i sammenhengen. Der noe er spesielt vanskelig å forstå, kan du lete etter likhet med ord og bokstaver andre steder i beretningen. Det kan hjelpe å zoome inn på og forstørre de enkelte ordene. Et annet tips er å spørre en venn – to par øyne ser bedre enn ett par.

Her er noe som er viktig:

Berettelsen skal gjengis bokstavrett, selv om det er åpenbart at den inneholder feil.

Språkform, dialektord og feilstavelser skal beholdes som de er skrevet.

Bokstavering på ord, navn og steder skal beholdes slik meddeleren har skrevet.

Der innholdet er uforståelig skal det heller være hull enn gjetting. Slike tomrom (lakuner) vises med «skarpe klammer» med tre prikker mellom: [...]

Der du antar at du har forstått innholdet, men er usikker, skriver du din antagelse i skarpe klammer: [slik].

Der ø er skrevet med tødler, eller f. eks. u i håndskriften er skrevet med strek over, skrives en vanlig bokstav på tastaturet.

Der meddeler har brukt bindestrek i linjeskift skal bindestreken ikke med i transkripsjonen.

Tall på spørsmål transkriberes slik meddeler har skrevet dem.

Marker sidetall der berettelsen skifter side.

Tegnsetting skal gjengis slik meddeler har skrevet.

Avsnitt i beretningen markeres med dobbel linjeskift.

Understrykninger transkriberes.

Overstrykninger skal også transkriberes. Bruk gjennomstrekingsverktøyet (~~abc~~) i skriveprogrammet: ~~gørø~~

Notater utenfor teksten: Transkriberes som notat i skarpe klammer: [Notat: goro til jul]

Tegninger/illustrasjoner: Beskrives i skarpe klammer: [Figur] eller: [Figur: tegning av goro]

Pass opp for autokorrektur. Skru av stavekontroll slik:

PC: Klikk Fil > Alternativer > Korrektur > fjern merket i boksen «fortløpende stavekontroll», og klikk OK.

MAC: Gå til Word-menyen og klikk Innstillinger > Stavekontroll og grammatikk. Fjern merket for Fortløpende stavekontroll under Stavekontroll i dialogboksen. Fjern merket for Fortløpende grammatikkontroll under Grammatikk. Lukk dialogboksen.

Slik skrives skarpe klammer: Hold ned «alt gr» (til høyre for mellomromtasten) + parentes start for [og parentes slutt for].

Etter transkriberingen

Dette er første gang vi gjennomfører en slik transkripsjonsdugnad. Vi ønsker å lære og tar til oss alle tilbakemeldinger og forslag til endringer. Når pilotprosjektet nærmer seg slutten kommer vi til å sende ut en epost med spørsmål om tilbakemelding og erfaringer å ta med oss videre.

Vi i NEG svarer gjerne på små og store spørsmål. Ikke nøl med å ta kontakt hvis du lurer på noe, står fast eller har andre tilbakemeldinger. God reise til fortiden og lykke til!

Med vennlig hilsen

Kathrine Klinkenberg
Prosjektansatt
Norsk etnologisk gransking
Norsk Folkemuseum
Telefon 400 23 518/95 10 04 09
kathrine.klinkenberg@norskfolkemuseum.no

Forklaring til skjema for transkripsjon

Der meddeleren har latt noe stå ubesvart skal stå tomt.

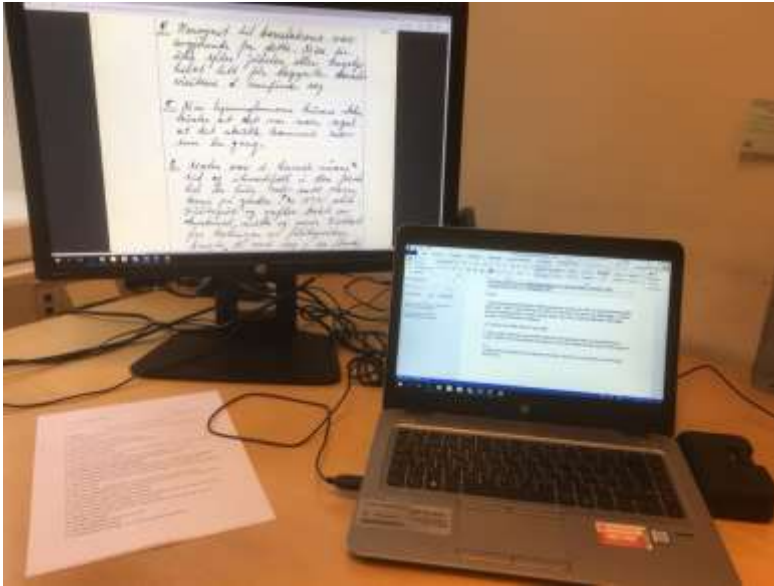
Transkribert av:		Dato:	
Aksesjonsnummer:			

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING					
Emnenr.		Fylke:			
Tilleggsspørsmål nr.		Herad:			
Emne:		Bygdelag:			
Oppskr. av:		Gard:			
(adresse):		G. nr.		Br. nr.	
A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.					
B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):					

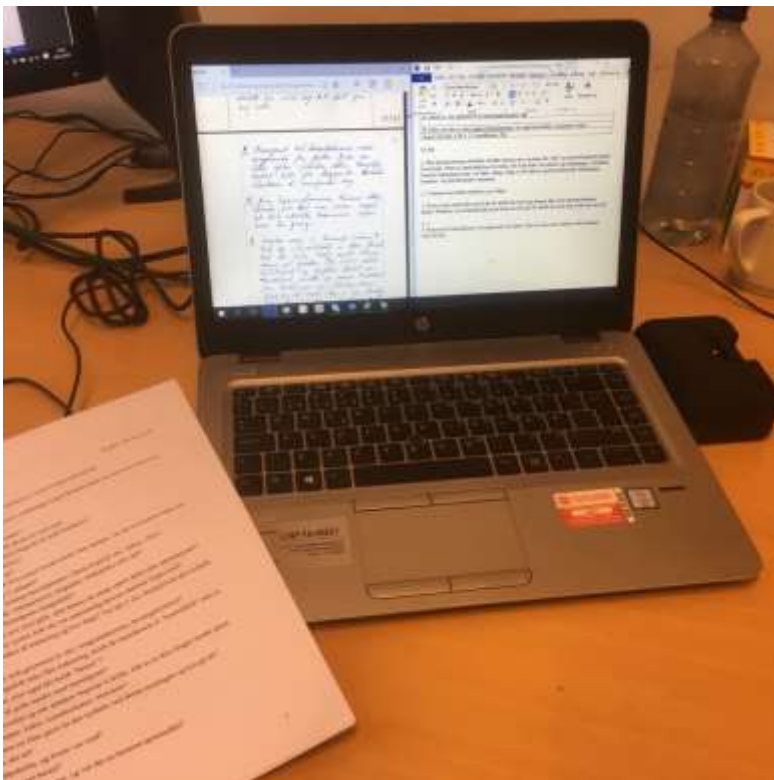
SVAR

(Her skriver du meddelerens besvarelse)

Har du to skjermer kan du ha originalberrettelsen åpen i den ene skjermen og skrive i den andre. (Lurt å ha spørrelista på skrivebordet):

Det går fint å transkribere på bare en skjerm. Da kan du ha berrettelsen åpen i et vindu og word i et annet:

Eksempel på transkribert beretning

Transkribert av:	Kathrine Klinkenberg	Dato:	04.04.18
Aksesjonsnummer:	10260		

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING			
Emnenr.	39	Fylke:	Akershus
Tilleggsspørsmål nr.		Herad:	Ski
Emne:	Høgtidsmat ved familiefester	Bygdelag:	
Oppskr. av:	Bjarne Grefagård	Gard:	
(adresse):	Ski	G. nr.	Br. nr.
A. Merk av om oppskrifta er <u>etter eiga røynsle</u> . og			
B. Eller om den er etter <u>andre heimelsmenn</u> : (ta også med alder, heimstad, yrke):			
Anna Ustvedt, f 30/3 73, bondekone, Ski			

SVAR

1. Min hjemmelsmann forteller at både hennes mor og hun selv ofte var med på barselsvisitter (med mat). Dette er også skikk nu for tiden. De som kom var naboer og slektninger. At fjerntboende slektninger kom, var ikke vanlig. Idag er det slik at også fjerntboende slektninger kommer. Og fjerntboende venninner

2. Visittene kom både enkeltvis og i følge

3. Noen avtale innbyrdes om hvad de skulle ha med seg kunne ikke min hjemmelsmann huske. Skikken var så innarbeidet med hensyn til hvad de skulle ha med seg at det ga seg selv.

S. 2

4. Hensynet til barselkona var avgjørende for dette. Men en uke etter fødslen eller kanskje helst litt før begynte barselvisittene å innfinne seg.

5. Min hjemmelsmann kunne ikke huske at det var noen regel at det skulle komme mer enn én gang.

6. Maten var i hennes mors tid og i hvert fall i den første tid da hun selv satt som kone på gården (ca 1898) slik: Fløtegrøt og vafler bakt av hvitemel, melk og smør. Fettet fra bakingen av fløtegrøten bragte de med seg i en flaske. Hun kunne også huske at de hadde med seg risengrynsgrøt. Etter århundreskiftet ble det mer vanlig med sukkerbrød i stedet for grøt.

7. Det ble nok sendt mat bare én gang.

8. En terrin med lokk og en flaske til fettet. Terrinen av stentøy

9. Uttrykket «sengemat» kjennes også her fra bygda. Men brukte én

S. 3

uttrykket «barselgraut» så måtte det også være grøt.

10. Det var kona selv som gikk med sengemat.

11. Når det gjaldt nære slektninger og særlig nære naboer hendte det at mannen fulgte med. Dette ble ikke ansett som usømmelig

12. Sendingsfolket fikk traktering Brød og smør og ost. De fikk ikke av grøten. Noen forskjell på trakteringen om det var gutt eller jente kan ikke huskes. Ofte fikk ekaker og kaffe før brødet.

13. Ikke noe spesielt navn.

14. Det var vanlig at de som hadde kommet med mat til barselkona ble bedt etterpå. Det gjaldt slike som av en eller annen grunn ikke hadde hatt med seg «sending».

15. Det var ikke vanlig å gå til ugifte mødre med barselgrøt.

16. Ved årh. skiftet begynte en å sende kaker (sukkerbød) i stedet for grøt. Konditorkaker og blomster, og en flaske vin (kjøpevin fra byen)

S. 4

Ble det mer vanlig å sende på et langt senere tidspunkt. Kjøpekaker ca 1920 blomster ennå senere (ca 1925)

17 Ikke vanlig med gave her.

18. Nu er det nokså vanlig at de som kommer på visitt har med seg et lite babyklesplagg.

19. Min hjemmelsmann mener at det var vanlig med dåpskalas slektninger og nærmeste naboer.

20. nei.

21. Nei, gjestene sendte ikke sendinger til barnedåp. Noen bestemt spiseseddel kan ikke huskes.

22. –

23. –

24. Fødselsdag ble ikke feiret i eldre tid hverken for barn eller voksne.

25. I dag holdes fødselsdag for voksne bare ved runde år.

S. 5

26. Det var ikke vanlig med fødselsdagsfeiring i eldre tid, men forekom det var det innbudne fra den nærmeste slekts- og nabokrets. Idag feires fødselsdager med runde tall på forskjellig måte. Det vanlige er at folk som er kjent av offentligheten eller som er meget med i offentlig styre og stell holder åpent selskap hvor ingen er budne. Eller man kan (og det er vel det vanlige for de fleste) be gode venner. Da ber man ikke slektninger.

27. Det er skikk å gi gaver til fødselsdagene og det er bare de budne som gjør det.

28. Nei.

29. I dag er nok det vanligste i barneselskap å servere brus, bløtkake og is. Men i min egen barndom (ca 1922 – 30) var det vanlig med chokolade og kringle Bløtkake med lys på vet jeg er brukt idag.

30. Min hjemmelsmann forteller at det ved hennes egen konfirm. ikke var noen feiring. Det var

S. 6

ikke vanlig med noen selskaplighet i anledning av konfirm. For sine egne barn hadde hun dog holdt selskap slik som det er vanlig nu.

31. Nu holdes det konfirmasjonsselskaper og det må ihvertfall ha kommet i bruk ved årh. skiftet, sannsynligvis 5-10 år før. Her i bygda har en vært heller tidlig ute med nye skikker p. g. a. det nære naboskap med hovedstaden og de gode kommunikasjoner.

32. Det var slik før at både lærer og prest ble bedt. De gikk da dit de ble først bedt, dersom det ikke var nære venner eller slekt som feiret konfirm. Da gikk de selvfølgelig dit. Idag ber en først og fremst slektninger. Det er ikke vanlig idag å be lærer og prest.

33. nei.

34. Det gis gaver. Først og fremst av de budne. Men slektninger som ikke er budne gir også gaver.

35. Ingen bestemte retter eller kaker.

S. 7

36. Nei.

37. Folovelsesgilde kan ikke huskes i eldre tid. Neppe heller nu for tiden.

38. Ukjent her. Huskes ikke

39. I eldre tid ble sendt «sending» til gravøl. En sending var 4-5 «kaker». (Med «kake» menes her brød), en «smørkanne» (glasskopp med lokk) samt sendingsost Dette ble plassert i en stor kurv «fønnekurven». Lefse og sukkerbrød [figur: tegning av «fønnekurv»]

40. Smøret skulle pyntes med en rosett. Til det hadde de et trestempel med utskåret mønster.

41. Skikken med bemann kan huskes, men ikke at han samlet inn kjøtt til bryllups

42. Fønn.

43. Fønn ble sendt ~~av~~ med en tjensestjente dagen før festen.

44. Ja, slike fønnkvelder kan huskes her hos oss.

S. 8

45. Det kan ikke huskes at det ble sendt noen smakebit med dem som kom med sendingen allerede på fønnkvelden. Men etter festen (gravøl, bryllup) skulle fønnkurvene sendes tilbake og da skulle den inneholde en liten smakebit.

46. Ukjent.

47. Flere dagers bryllup holdes ikke mer. En kan ikke huske når det ble slutt på det.

48. En holder ofte bryllup på hotell idag.

49. Ja, det brukes.

50. Bryllupsgaver blir gjerne gitt allikevel men da bare av nær slekt og særlig gode venner.

51. Bare med runde tall. Men også på vanlige årsdager for bryllupsdagen reiser ofte paret til byen (Oslo) for å feire dagen for seg selv eller med et par venner på en restaurant.

52. Slekt og naboer. Før ca 1870 80

S. 9.

Bruktes bemann. Senere ble sendt brev med sorte kanter.

53. Gravøl varte en dag så lenge en kan minnes. Varm frokost, middag etter kirken, så kaffe og kaker og til slutt kveldsmat.

54. ved langbord.

55. Ukjent

56. ---«---

57. I gammel tid ble gravølet alltid holdt i hjemmet.

58. Sendingen kom dagen før.

59. Smør pyntet, alt pakket i fønnkurv.

60. Ja, Fønnkveld. (Se før)

61. Ukjent

62. Brennevin ble kjøpt i Kristiania bykjøperne (til byen med landbruksvarer) hadde det med seg tilbake. Men kjennelsmann brygget ikke maltøl, men hennes mor gjorde det.

S. 10

64. En har bestemt inntrykk av at hjemmebrygging og sending holdt seg lenger ved gravøl enn ved andre gjestebud.

65. Middag med kaffe. Eller bare smørogbrød.

66. Nei, det nytes ikke alkohol.

67. Ja, en holder gjerne begravelsesmiddag på hotell.

68. Min hjemmelsmann mener ca 1880.

69. Min hjemmelsmann forteller at da hennes mor døde i 1912 ble dødsfallet ikke avertert i avisen. ~~Det var~~ Men skikken med å avertere dødsfall i avisen ble nok brukt før.

70. For barna er det nok blitt tradisjon med brus og kaker før barnetoget. Men for voksne kan jeg ikke påpeke noen slik tradisjon her.

71. Man feirer ikke morsdagen på annen måte enn at mor får en presang av barna og i noen tilfelle av sin mann. Litt eksta opvartning for henne hører også med. En slik markering av morsdagen begynte ca 1930.

72. Det er nok noen som feirer farsdagen på samme måten som morsdagen, men det er ikke almindelig.

73. Ikke på annen måte enn at stedets konditor lager «morsdagskake» som er et sukkerbrød med glasur og tekst med gratulasjon.

74. Det er stedets baker som anbefaler morsdagskaken.

75. Morsdagen ble kjent gjennom avisene. Farsdagen ble kjent gjennom aviser og radio.